

TEÓRIA NÁRODA A MATERIALISTICKÁ DIALEKTIKA

MIROSLAV HANZEL, Fakulta Vysokiej školy politickej ÚV KSČ, Bratislava

HANZEL, M.: The Theory of the Nation and Materialist Dialectics. *Filozofia* 39, 1984, No. 6, p. 691—700

In the paper the correlation of the Marxist-Leninist theories of the nation and the categories of dialectics is attempted. It makes possible not only to understand deeper the content of the categories „nation, nationality, national“ but also their mutual determination and connection.

The author proves that the „nation“ and „nationality“ exists as a singular independent material formation. The „national“ exist only due to them and as their unity. „The national“ always contains the international (the general) which again exist only through the individual (the nation) and the specific (the nationality). As the individual does not exist in any other way like in this connection which leads to the general, the very constituents of the national — the nation and nationality — lead to the international. The national does not exist without the international and conversely. Every nation exists only in this connection that is linked with the international. This thesis expresses the inner, lawful tendencies of functioning of the national form or the existence of mankind, the inevitable direction of its development.

Hlavným predmetom pozornosti súčasného ideovo-politického zápasu je otázka vzťahu jednotnej podstaty a rozmanitosti foriem budovania socializmu a komunizmu. Buržoázni a revizionistickí ideológovia falošne obviňujú marxizmus-leninizmus z údajného stotožňovania, unifikácie spoločenských zákonitostí, ignorovania rozmanitosti ich konkrétnych prejavov. Pritom títo „teoretici“ ignorujú všeobecné vývojové zákonitosti a úmyselne absolutizujú ich národné a špecifické prejavy. Popierajú najdôležitejšie, podstatné črty socializmu, jednotné a všeobecné platné zákony jeho výstavby. Prejavuje sa to v absolutizácii zvláštností jednotlivých krajín a v zdôvodňovaní rôznych „modelov socializmu“, „polyvariantného marxizmu“ a podobne.

Všestranne a hlboké skúmanie podmienok budovania socializmu vyvoláva prirodzený záujem o dialektiku spoločenského vývinu, o vzťah medzi všeobecným a zvláštnym, nevyhnutným a náhodným, jednotnou internacionálnou podstatou socializmu a jej národnými prejavmi. Aplikácia hlavných zákonitostí spoločenského vývinu v národne špecifických podmienkach vyžaduje aj dlhšie rozpracovanie marxisticko-leninskej teórie národnostnej otázky.

Východiskom marxisticko-leninskej teórie národa sú pojmy „národ“, „národnosť“, „národné“. Ich vedecká, prísne materialistická a triedna interpretácia si našla trvalé miesto v našej odbornej literatúre. Súčasne sa žiada zosúladiť tieto pojmy so základnými kategóriami materialistickej dialektiky, vyjadriť ich obsah prostredníctvom najvšeobecnejších a najpodstatnejších vzťahov skutočností. Umožní to nielen hlbšie po-

chopiť ich obsah a podstatu, ale aj vzájomnú podmienenosť a návязnosť.

Mnohí buržoázni a revizionistickí teoretici popierajú existenciu národa ako objektívnej reality, jeho sociálno-triednu podstatu a poznateľnosť. Považujú ho za produkt vedomia, emócií človeka alebo komplex psychických reakcií predstaviteľov určitého spoločenstva ľudí. Napríklad H. Seton-Watson tvrdí, že „národ sa nedá definovať“, o národe môžeme povedať len toľko, že existuje vtedy, „keď sa značný počet ľudí istého spoločenstva považuje za súčasť národa“, alebo sa správajú tak, „akoby ho tvorili“. (10, s. 5). R. Debray zasa napísal, že národ je „uzavretý pred akýmkoľvek poznaním“, lebo národ je jednoducho „vec o sebe“. Vraj snaha odhaliť podstatu národa a definovať ho „je antiintelektuálna“. (8, s. 84) Objektívny charakter a historicko-ekonomickú podmienenosť národa popiera aj H. Morgenthau. Usiluje sa dokázať, že „národ ako taký nie je empirický, nemožno ho uvidieť. Čo môžeme skutočne fixovať, sú jednotlivci, ktorí patria k národu. Znamená to, že národ je abstrakcia, ktorá nemá žiadne určité charakteristiky“. (9, s. 100)

Marxizmus-leninizmus presvedčivo dokázal, že národ je konkrétnou formou spoločenského bytia ľudí. Keďže žiadna forma neexistuje bez svojho obsahu, má aj národ svoj obsah. Tvorí ho reálny život spoločnosti, jej ekonomická štruktúra, boj tried, teda všetky sociálne procesy konkrétnej spoločensko-ekonomickej formácie. Zakladatelia marxizmu napríklad v *Manifeste Komunistickej strany* napísali, že národ je nevyhnutným produktom historického rozvoja spoločnosti epochy kapitalizmu. (1, s. 20—21) Marxovu a Engelsovu teóriu národa tvorivo rozpracoval V. I. Lenin. Presvedčivo dokázal, že vytvorenie národov bolo vlastne vytvorením buržoázných vzťahov. Za hlavné znaky národa považoval „jazyk a územie. Hlavné (Ekonomický znak). Historický charakter“. (5, s. 53) Spoločné ekonomické väzby sú hlavným znakom národa, na základe ktorého a v úzkej jednote s ktorým sa formujú jeho ostatné znaky: spoločný spisovný jazyk, spoločné územie a niektoré zvláštnosti kultúry a charakteru. Národ je teda reálne materiálne spoločenstvo ľudí vznikajúce a vyvíjajúce sa na základe historicky nevyhnutných väzkov. Existuje „ako taký“ v substanciálnej podobe, objektívne, nezávisle od vôle ľudí a je poznateľný.

Podstata národa sa prejavuje v sociálno-ekonomickej a etnickej stránke. Etnická je formou existencie sociálneho a je spojené s tým obsahom národa, ktorý tvoria zvláštnosti kultúry, jazyka, etnického vedomia, tradície a podobne. Znamená to, že etnické mimo ľudskej spoločnosti neexistuje, je svojou podstatou sociálne. Je ním plne determinované, ale v rámci teórie národa ho môžeme skúmať v relatívnej samostatnosti.

Vo vzájomnom vzťahu etnického a sociálneho treba brať do úvahy tieto okolnosti:

1. Určujúcu úlohu v národe má sociálne, triedne. Preto nemôžeme národ stotožňovať s etnickým. Etnické je nadstavbový jav. Národ je vždy

jeanotou sociálneho a etnického, národ bez etnického nie je národom. Napríklad obyvateľmi Slovenskej socialistickej republiky sú Slováci, Česi, Maďari, Poliaci, Ukrajinci, ktorí sú spojení sociálno-ekonomickými vzťahmi. Avšak za príslušníkov slovenského národa môžeme považovať len tých, ktorí sú navzájom spojení aj etnickými vzťahmi. Keď pojem „národ“ zbavíme etnického, zostane len „územno-ekonomické“, „štátne“;

2. Etnické faktory hrali veľmi dôležitú úlohu v národnej integrácii v období upevňovania kapitalistických výrobných vzťahov a formovania národného života;

3. V dôsledku internacionalizácie všetkých sfér života súčasných národov sa úloha etnických faktorov znižuje, čo platí predovšetkým pre podmienky socializmu.

Etnické je stálejšie a dlhodobejšie ako sociálne, ekonomické, politické. Preto môže existovať počas niekoľkých spoločensko-ekonomických formácií. Napriek svojej stabilite sa mení pod vplyvom zákonitostí danej spoločenskej formácie. Predstavuje akumulovanie minulosti aj keď je vlastne produktom súčasnosti. Viac ako iné zložky života spoločnosti je determinované predchádzajúcim životom, ale vždy plní funkcie zacielené do budúcnosti. Staré prežitky a tradície, ktoré nezodpovedajú objektívnym cieľom rozvoja, majú tendenciu odumierať. Tie, ktoré vyjadrujú a stimulujú pokrok, sa v tomto procese ešte viac upevňujú. Súčasne vznikajú nové etnické vlastnosti, ktoré obsahujú stále viac internacionálnych prvkov.

Pojmu etnické venujeme pozornosť preto, lebo jeho obsah je blízky pojmu „národne špecifické“: relatívna stálosť národne zvláštného je spôsobená etnickým v národnom. Etnické vzťahy sú základom etnických spoločenstiev a len ich jednota so spoločensko-ekonomickým tvorí etno-sociálny organizmus (ESO). Formou spoločenských vzťahov sú historické spoločenstvá ľudí: kmeň, národnosť, národ.

Etnické vzťahy odlišujú jeden národ od druhého, pre čo sa používa pojem „národnosť“. Chápanie národnosti ako etnickej charakteristiky národa vedie k záveru, že

- pojem „národnosť“ je užší než pojem „národ“, ktorý obsahuje nielen etnické, ale aj sociálno-ekonomické;
- môžeme hovoriť o národnosti všetkých etnosociálnych spoločenstiev ľudí, alebo etnické existovalo dávno pred vznikom novodobých národov a plnilo etnodiferenciačnú úlohu; v tomto zmysle možno chápať pojem „národnosť“ širšie ako pojem „národ“;
- národnosť je vďaka etnickému trvácnejšia než jednotlivé etnosociálne spoločenstvá;
- národnosť je vďaka etnickej báze stabilnejšia aj ako národ, ktorý môže prechádzať zásadnými sociálno-politickými zmenami, zmeniť svoj typ, a pritom si môže zachovať svoju národnosť.

Chápanie národnosti ako etnickej charakteristiky národa má dôležitý metodologický význam, lebo pomáha odstraňovať terminologické

dvojzmyselnosti. Nejasnosti pri používaní slova „národnosť“ sú spôsobené tým, že je etymologicky odvodené od slova „národ“, ktoré má obsahovo odlišný význam. Výraz „národnosť“ sa používa v slovenskej rečovej praxi najmä:

1. Na označenie spoločenstva ľudí vznikajúceho v procese rozkladu prvotnospoločnej spoločnosti, v období vzniku tried a triednych vzťahov a predchádzajúcich vzniku národov. Takéto etnosociálne spoločenstvá môžu pretrvávať aj za kapitalizmu (národnosti kapitalistickej spoločnosti), aj za socializmu (socialistické národnosti);

2. V zmysle národ — napríklad výraz „národnostné vzťahy“ označuje vzťahy nielen medzi národnosťami, ale aj medzi národmi.

3. Na označenie všetkých etnosociálnych spoločenstiev.

4. Na označenie národnostných menšín a skupín.

5. Na označenie príslušnosti človeka k národu, národnosti.

Najčastejšie sa národnosť u nás chápe v poslednom zmysle ako súhrn znakov, čŕt a charakteristík, podľa ktorých sa určuje príslušnosť konkrétneho človeka k určitému národnému spoločenstvu. Je to vcelku správne. Treba však brať do úvahy, o príslušnosť k akému celku ide. Národnostná príslušnosť môže označovať spolupatričnosť k národu, národnosti, teda určitému ESO, ale aj k národnosti (v zmysle ich etnickej charakteristiky). Keď hovoríme napríklad o Slovákoch žijúcich na Slovensku, teda o ľuďoch žijúcich v rámci územno-ekonomických a politických hraníc svojho národa, je národnosť znakom príslušnosti k národu. V tomto prípade ide o Slovákov aj podľa národnosti aj podľa národa. Iné je postavenie veľkých skupín ľudí žijúcich mimo základného územia svojho pôvodného národa. Napríklad Slováci žijúci v USA alebo Kanade zachovávali dlho svoju slovenskú národnosť, ktorá už nie je znakom príslušnosti k slovenskému národu, ale jej doznievaním v podmienkach enklávy a diaspory.

Ide o zložitý historický proces diferencovania národa a jeho národnosti. Národnosť národa vyjadruje jeho etnické zväzky a udržuje sa v podobe konkrétnych elementov spôsobu života, najmä však v podobe tradícií, zvykov, obradov, jazyka a podobne. Avšak ani sila tradícií ani rodný jazyk nemohli zabrániť tomu, aby sa americkí Slováci nevčlenili do amerického národa a nenadviazali s ním ekonomické, politické a kultúrne styky, teda, aby sa nestali príslušníkmi amerického národa. Avšak ich etnické zvláštnosti odolávali oveľa dlhšie. Národnosť amerických Slovákov sa začala meniť preberaním etnických znakov a zvláštností amerického národa, teda jeho národnosti.

Chápanie národnosti ako etnickej charakteristiky národa umožňuje hlbšie pochopiť podstatu pojmu „národné“, jeho dialektickú jednotu s internacionálnym a národno-spezifickým. Má význam pre jeho zmyslovú a obsahovú špecifikáciu, umožňuje aj tu odstrániť niektoré terminologické ťažkosti. Veď pri používaní slova „národné“ nie je vždy jasné, čo označuje. Môže byť odvodené od slova „národ“, ale používa sa aj

v zmysle „národnostné“.¹ V prvom prípade „národné“ obsahuje sociálno-ekonomické aj etnické, ich súhrn. V druhom má len etnický význam. Slovo „národné“ neobsahuje etnické v tých prípadoch, keď sa používa na označenie štátnych inštitúcií (národné banky, národné štátne záujmy a pod.).

Pojem „národné“ vyjadruje zvláštnosti života národa. Avšak zvlášť ne nikdy nejestvuje samostatne „ako také. Samostatnú existenciu majú len jednotlivé veci, ktoré predstavujú jednotu všeobecného a zvláštného. Ako samostatné materiálne útvary, teda v podobe jednotlivého, existuje „národ“ a „národnosť“. Národné existuje len v „národe“ a „národnosti“, prostredníctvom nich a ako jeho jednoty. Sú teda komponentami národného (zvláštného).

Ako sme už uviedli, národnosť môže nadobúdať nielen podobu samostatne existujúceho jednotlivého, ale vystupuje súčasne aj ako etnická charakteristika zdôrazňujúca vzájomnú odlišnosť národov, teda ako špecifické. Národné (zvlášť) je jednotou národa a národnosti, jednotlivého a špecifického. Ich vzájomná dialektická podmienenosť a jednoty (národnosť neexistuje bez národa a národ má vždy národnosť) tvorí pojem „národné“.

Národné špecifické je užšie ako národné, čo však neznamená, že je vlastné výlučne jednému národu. Národné špecifické vystupuje v úlohe zvláštného, ale nie je s ním totožné. Národné (zvlášť) vždy obsahuje internacionálne (všeobecné), ktoré existuje len cez jednotlivého (národ) a špecifického (národnosť ako jednotlivé). Keďže „jednotlivé neexistuje inak ako v tej súvislosti, ktorá vedie k všeobecnému“, (2, s. 368) vedú samotné zložky národného — národ a národnosť — k internacionálnemu. Neexistuje národné bez internacionálneho, ani internacionálne bez národného. Každý národ existuje len v tej súvislosti, ktorá vedie k internacionálnemu.

Téza, že národ (jednotlivé) je jednotou všeobecného (internacionálneho) a zvláštného (národného) umožňuje pochopiť historickú kontinuitu a jednotu vývoja ľudskej civilizácie. Ukazuje, ako sa internacionálne stáva národné špecifickým a národné špecifické sa stáva internacionálnym. Vyjadruje jednotu, vzájomnú podmienenosť a prelínanie národné špecifického, národného a internacionálneho ako jedine možný spôsob existencie národov. Štruktúrna analýza národného jasne ukazuje, že internacionálne nevyjadruje len vonkajšie vzťahy medzi národmi a národné len vzťahy vnútorné, izolované od internacionálneho. Život národa vždy vystupuje ako vnútorne protirečivá jednoty národného a internacionálneho. Určujúcou stránkou tohto protirečenia je internacionálne (všeľudské, všeobecné).

Skutočnosť, že podstata národa obsahuje vlastnosti iných jednot-

¹ Napríklad termín „národný jazyk“ môže označovať jazyk národa, ale aj národnosť.

livých národov [v podobe internacionálneho, všeobecného] je zapríčinená ich vnútornou a nevyhnutnou vzájomnou spätosťou. „Každé jednotlivé“, zdôrazňoval V. I. Lenin, „súvisí tisícmi prechodmi s jednotlivými [vecami, javmi, procesmi] iného druhu“. [2, s. 368] Každé jednotlivé môžeme skúmať ako totožné s iným jednotlivým, teda ako všeobecné. Národ existuje len ako protirečivá jednota všeobecného a zvláštneho: obsahuje prvky, črty, ktoré ukazujú na zhodu s inými národmi, a prvky, črty zdôrazňujúce ich vzájomnú odlišnosť.

Špecifické v národe nie je výsledkom pôsobenia akéhosi imanentného národného ducha. Vzniká a rozvíja sa spolu s národnostnými vzťahmi a je vyvolané individuálnymi momentami, okolnosťami (klimatickými, územnými, tradíciami, obyčajmi a podobne), v ktorých prebieha formovanie materiálneho a duchovného života ľudí. Nevyplýva zo samotnej podstaty národa, nevyhnutných podmienok jeho vzniku a existencie. Sú podmienené náhodnými okolnosťami a preto náhodné. Keď V. I. Lenin analyzoval formovanie a vznik novodobých národov, nezdôrazňoval tie faktory, ktoré odlišujú jeden národ od druhého, ale tie, ktoré sú spoločné a nevyhnutné pre všetky národy. Hlavnú pozornosť nevenoval tomu, ako a čím sa môžu ekonomické zväzky jedného národa odlišovať od ekonomických zväzkov iného národa, ale tomu, že vo všetkých prípadoch tieto zväzky vznikajú nevyhnutne ako buržoázne: „vytvorenie týchto národných zväzkov nebolo nič iné ako vytváranie zväzkov buržoázných“. [3, s. 197] Aj jazyk a územie neanalyzoval V. I. Lenin z hľadiska odlišujúcich znakov, ale ako nevyhnutnú požiadavku normálneho fungovania národa, jeho základný predpoklad. Znaky národa vyjadrujú podmienky jeho existencie, a preto ich hlavnou funkciou nie je odlišovanie jedného národa od druhého. Definícia národa odráža to spoločné, čo existuje vo všetkých národoch a odlišuje ho od iných skupín ľudí — tried, rás a podobne.

Nemôžeme súčasne strácať zo zreteľa, že dialektika vzájomného vzťahu nevyhnutného a náhodného spočíva v relatívnosti ich protikladu. V určitých podmienkach sa nevyhnutné stáva náhodným a náhodné nevyhnutným. To, že národ používa určitý národný jazyk, obýva konkrétne územie, je z hľadiska podstaty národa náhodné, ale vystupuje v iných súvislostiach ako nevyhnutné. Národne špecifické vystupuje ako náhodné len vo vzťahu k určitým konkrétnym podmienkam, súvislostiam. V našom prípade z hľadiska skúmania národa ako historického spoločenstva ľudí i jeho historicko-ekonomickej podstaty.

Nevyhnutnosť v kategórii národ je materiálna súvislosť vyjadrujúca vnútorné podstatné vzťahy ako formy rozvoja kapitalistickej alebo socialistickej spoločnosti. Náhodné v tejto kategórii (konkrétny jazyk, konkrétne územie) nie je odtrhnuté od nevyhnutného (nevyhnutnosť spoločného jazyka, územia). Práve naopak, náhodné vzniká ako výsledok pôsobenia nevyhnutných súvislostí, ako ich vonkajší prejav, je formou nevyhnutnosti, jej doplnením a obohatením.

Národ je dialektickou jednotou nevyhnutného, vyjadrujúceho základné, vnútorné, podstatné, všeobecné procesy a súvislosti, a náhodného, v ktorom sa odrážajú jeho vonkajšie podmienky vývoja a jestvovania. Pretože všeobecné existuje len v jednotlivom, prostredníctvom jednotlivého a nevyhnutného zase existuje v náhodnom, prostredníctvom náhodného je nevyhnutné organicky spojené so všeobecným (internacionálnym).

Zvláštne (národné) by nemohlo byť spojené s iným zvláštnym, keby obsahovalo len náhodné. Takto jednostranne chápané náhodné by bolo synonymom nacionalistického. Keďže národné existuje vždy ako jednota, syntéza národa (jednotlivého) a národnosti (špecifického a jednotlivého) a jednotlivé zase existuje len „v tej súvislosti, ktorá vedie k všeobecnému“, musí národné (zvláštne) obsahovať pomimo náhodného, aj nevyhnutné (všeobecné, internacionálne) — a to ako hlavnú, určujúcu tendenciu. V. I. Lenin písal o vzájomných súvislostiach vecí, javov a procesov v zmysle „zárodkov pojmu nevyhnutnosti, objektívnej súvislosti v prírode atď.“. Poznávame ich tak, že „nechávame bokom mnohé znaky ako náhodné, oddeľujúce podstatné od toho, čo sa nám javí a stavíme jedno proti druhému“. [2, s. 368]

Z nášho rozboru vyplýva, že téza o vývoji národa len v tej súvislosti, ktorá vedie k internacionálnemu (všeobecnému), nie je umelo vykonštruovanou predstavou. Vyjadruje vnútorné, zákonité tendencie fungovania národnej formy existencie ľudstva, nevyhnutný smer jeho vývinu.

Vyjadrenie hlavných pojmov teórie národa prostredníctvom kategórií materialistickej dialektiky umožňuje hlbšie pochopiť a analyzovať podstatu a zvláštnosti takého zložitého fenoménu, akým je národná kultúra.

Východiskom marxisticko-leninskej analýzy podstaty špecifickosti národnej kultúry je dialektikomaterialistické chápanie nevyhnutných, všeobecných súvislostí a tendencií národného a internacionálneho, národne špecifického a všeobecného.

Dejiny sú svojím obsahom a štruktúrou procesom vzájomného ovplyvňovania, prelínania rôznych národov, národností, etnických skupín, kmeňov, ale i rás. Kultúra jednotlivých národov je možná len ako článok svetovej kultúry. Neznamená to však, že túto chápeme ako homogénnu, bezfarebnú a mechanickú sumu jednotlivých kultúr. Svetová kultúra ako jeden z prejavov historickej jednoty ľudstva je dialektickou, vnútorne protirečivou a mimoriadne zložitou jednotou národov, ktoré sa nachádzajú na rozličných stupňoch historického vývinu a majú svoje špecifické miesto v dejinách samotnej kultúry ľudstva, ale i v svetových dejinách. Preto podstatu národnej kultúry, jej špecifickosť musíme skúmať v internacionálnom kontexte. Len tak môžeme odhaliť a pochopiť skutočnú bohatosť, rôznorodosť a krásu ľudskej kultúry, ako aj špecifickosť a zvláštnosť jej národných prejavov.

Národné nevyjadruje —ako sa to snažia dokazovať buržoázi a revii-

zionistickí ideológovia — národnú izolovanosť, nedotknuteľnosť, prejav „individuálneho národného ducha“. Takýto prístup by viedol k interpretácii svetovej kultúry ako jednoduchšej mechanickej sumy nehistoricky chápaných národných kultúr. Popieral by jednotu svetovej kultúry a kultúrny pokrok by chápal ako jednoduchý kruhovitý, kvantitatívny vývoj „lokálnych civilizácií“.

Dialektika národného a internacionálneho spočíva v ich vzájomnom podmieňovaní, doplňovaní a prelínaní. Národné neobsahuje len to, čo patrí výlučne jednému národu, čo ho odlišuje od iných národov. Takýto prístup by ochudobňoval poznanie skutočnej národnej kultúry, izoloval by ju od výdobytkov kultúr iných národov. „Kto predpokladá“, zdôrazňuje S. T. Kaltachčjan, „že národné v umení je len to, čo odlišuje jeden národ od druhého, čo je výlučným majetkom tohto národa“, ten vylučuje z pojmu „národné“ to hlavné — „všeľudské elementy, redukuje národné len k forme, ba dokonca k náhodným a dočasným prejavom formy a stavia túto formu nad obsah“. [7, s. 139]

Národná kultúra neobsahuje len národné špecifické prvky. Je syntézou dvoch zložiek: všeobecného a zvláštneho. Obsahuje predovšetkým prvky typické pre národy nachádzajúce sa na približne rovnakom stupni historického vývinu — teda všeobecné (internacionálne). Spoločenské vzťahy, „celý hospodársky, politický a duchovný život sa čoraz väčšími internacionalizuje už za kapitalizmu“. Preto i národná kultúra vstrebáva stále viac internacionálnych prvkov. Tento proces nachádza svoje plné vyjadrenie za socializmu, keď po likvidácii kapitalizmu sa život národov a národností „internationalizuje úplne“. [4, s. 214]

Život jednotlivých národov, ich praktické historické skúsenosti sú konkrétnym zhodnotením vlastných dejín, ale i výdobytkov iných národov. Len to, čo má všeobecný charakter, umožňuje odhaliť a pochopiť skutočne národné, zvláštne. Národne špecifické je síce užšie ako národné, nemôžeme ho však chápať iba ako to, čo je vlastné len tomu ktorému národu. Potom by sme totiž museli priznať existenciu neexistujúcej zvláštnej národnej psychológie, národného ducha, ktorý by túto „špecifickosť“ determinoval.

Národne špecifické nie je teda jedinečné, neopakovateľné, ale vystupuje vždy ako zvláštne, ktoré existuje len v súvislosti, ktorá vedie k všeľudskému, internacionálnemu a obohacuje ho vlastnými konkrétnymi prejavmi.

Skutočne národná kultúra — na rozdiel od buržoáznej kultúry, ktorej nacionalistická podstata sa vydáva reakčnými silami za národnú — je konkrétnym prejavom všeľudskej kultúry. Obsahuje predovšetkým pokrokovú demokratickú kultúru národa vytvorenú predstaviteľmi toho ktorého národa a taktiež hodnoty získané vo vzájomnom styku s inými národmi. Preto je pokroková národná kultúra organickou zložkou kultúry celého ľudstva. V tomto zmysle je množstvo internacio-

нálních элементов интегрированных до национальной культуры либо выправочных samotným národом mierou jej rozvinutosti a vyspelosti.

Национальные специфические, национальные и международные не являются немальными категориями, а имеют конкретный исторический характер. Всеобщее плнозначительное, которое может перспективно использовать и встречать другие народы, является действительно национальным, посредством которого оно обогащается всеобщее и становится международным. Это единственно возможный способ взаимного обогащения национальных культур. Всеобщая культура, ее международные элементы были когда-то национально специфическими и стали ее собственностью других народов только потому, что содержали элементы всеобщего.

Познание условий, в которых осуществляется взаимное обогащение национальных культур, т.е. их фактическая интернационализация (сближение) имеет не только теоретический, но и великий практический и политический смысл. Коммунистическая партия Чехословакии уделяет исключительное внимание всесторонней поддержке социалистической культуры, ее постепенному интернациональному развитию. Целесообразное и систематическое стимулирование всеобщего действительно национального в культуре „способствует укреплению братских связей стран социалистического сообщества“, успешно помогает „оценками нашей культуры к развитию сотрудничества между народами“. (6, с. 44)

LITERATÚRA

1. MARX, K. — ENGELS, F.: Manifest коммунистической партии. Братислава 1983.
2. LENIN, V. I.: Философские сочинения. Братислава 1980.
3. LENIN, V. I.: Собранные сочинения I. Братислава 1979.
4. LENIN, V. I.: Сочинения 19. Братислава 1958.
5. Ленинский сборник XXX. Москва 1953.
6. XVI. съезд КСЧ. Братислава 1981.
7. KALTACHČJAN, S. T.: Ленинизм о сущности наций и пути образования интернационального сообщества людей. Москва 1976.
8. Nationalismus und Marxismus. W. Berlin 1978.
9. MORGENTHAU, H.: Politics among nations. The struggle for power and peace. New York 1966.
10. SEATON-WATSON, H.: Nations and States. Colorado 1977.

ТЕОРИЯ НАЦИЙ И МАТЕРИАЛИСТИЧЕСКАЯ ДИАЛЕКТИКА

Мирослав Ганзел

Статья посвящена согласованию марксистско-ленинской теории нации с категориями диалектики. Это позволяет глубже понять не только содержание категорий „нация“, „национальность“, „национальное“, но и их взаимосвязь и взаимообусловленность.

Автор показывает, что в качестве самостоятельных материальных образований, следовательно, в виде единичного, существуют „нация“ и „национальность“. „Национальное“ существует лишь посредством них и как их единство. Национальное всегда содержит интернациональное (общее), которое существует лишь через единичное (нация) и специфическое (национальность). Поскольку единичное не существует иначе, чем в той связи, которая ведет к общему, то сами составные части национального — нация и националь-

ность — ведут к интернационализму. Не существует ни национального без интернационального, ни интернационального без национального. Каждая нация существует только в той связи, которая ведет к интернациональному.

Тезис, что нация (единичное) является единством общего (интернационального) и особенного (национального), позволяет понять историческую преемственность и единство развития человеческой цивилизации. Он показывает, как интернациональное становится специфическим, а национально-специфическое — интернациональным. Данное положение выражает единство, взаимообусловленность и взаимопроникновение национально-специфического, национального и интернационального как единственно возможный способ существования наций.

THEORIE DER NATION UND MATERIALISTISCHE DIALEKTIK

Miroslav Hanzel

Der Aufsatz ist der Harmonisierung der marxistisch-leninistischen Nationtheorie mit den Kategorien der Dialektik gewidmet. Das ermöglicht nicht nur die tiefere Erfassung des Inhalts der Kategorien „Nation“, „Nationalität“, „das Nationale“, sondern auch ihre gegenseitige Bedingtheit und Verknüpftheit.

Der Vf. zeigt, dass als selbständige materielle Gebilde, d. h. in Form des Einzelnen, „Nation“ und „Nationalität“ existieren. „Das Nationale“ existiert nur durch sie und als ihre Einheit. Das Nationale beinhaltet immer das Internationale (Allgemeine), das nur durch Einzelnes (Nation) und Spezifisches (Nationalität) existiert. Weil das Einzelne nicht anders existiert als in dem Zusammenhang, der zum Allgemeinen weist, weisen die einzelnen Komponenten des Nationalen — Nation und Nationalität — zum Internationalen. Weder das Nationale ohne das Internationale noch das Internationale ohne das Nationale existieren. Jede Nation existiert nur in dem Zusammenhang, der zum Internationalen weist.

Die These, dass die Nation (das Einzelne) die Einheit des Allgemeinen (Internationalen) und des Besonderen (Nationalen) darstellt, ermöglicht die Erfassung der historischen Kontinuität und Einheit der Entwicklung menschlicher Zivilisation. Sie zeigt, wie das Internationale spezifisch und wie das Nationalspezifische international wird. Sie drückt die Einheit, gegenseitige Bedingtheit und Vermengung des Nationalspezifischen, des Nationalen und Internationalen als einzig möglicher Existenzweise von Nationen aus.